

UDK:

Strokovni članek (*Professional Paper*)

Garcinia - drevesni rod, ki je botroval poimenovanju Kambodže

Garcinia - tree genus which played a role in the naming of Cambodia

Niko Torelli *

Izvleček

Gumigut, angl. gamboge, je strjena rumena, krhka gumska smola iz skorje nekaterih tropskih dreves iz rodu *Garcinia* (Guttiferae/krčničevke) iz jugovzhodne Azije. Nekoč se je uporabljala v obliki prahu kot eden najbolj zadovoljivih dosegljivih prosojnih rumenih pigmentov za prekrivanje in akvarel. Angleško ime gamboge je popačenka za *Cambodia*, slov. Kambodža, od koder je prihajala.

Morda se še niste pozabili, kako presenetljivo je dobila svoje ime Brazilija (Torelli, N. Les XXX). Vendar Brazilija ni edina država, ki je dobila ime po drevesu. Tudi Kambodža je dobila svoje ime po drevesu, bolje drevesnemu rodu *Garcinia*. Njegovih pribl. 200 vrst je doma v tropski jugovzhodni Aziji, med drugim tudi na Tajskem, v Laosu, v Vietnamu in seveda v Kambodži. Rod sodi v družino krčničevk (Guttiferae). Mleček, ki se cedi iz zarezane skorje lovijo v bambusne cevi, kjer se strdi v gumsko smolo. Angleški izraz zanjo je gamboge in prihaja iz imena *Cambodia* (Skeat 1995) Od tod ime Kambodža oz. angleško *Cambodia*. Nemško ime *Gummigutt* in naš *gumigut*, kot tudi izrazi v dugih jezikih (glej spodaj) izvirajo iz malajske besede getah "rastlinski sok, drevesna smola" (Wahrig 1974) ali "lepiliv rastlinski sok" (Bertelsmann 1994). Iste izvora je tudi gutaperča - posušen, kavčuku podoben mleček nekaterih deves, npr. vrste *Palaquium gutta*, prav tako iz tropske Azije. Pertja je staro ime za otok Sumatro, torej "sok s Sumatre" (Bertelsmann 1994). Že spet "rastlinsko" ime za pomembno deželo!

Gamboge, nem. *Gummigutt* ali slovensko *gumigut* je izcedek (cedek) predvsem vrste *Garcinia morella* Desr.

Abstract

Gamboge, a corruption of *Cambodia* (germ. *Gummigutt*, slov. *gumigut*), is solidified yellow brittle gum resin obtained from bark of certain tropical trees of the genus *Garcinia* (Guttiferae) native to southeast Asia. Formerly gamboge has been used in powdered form as one of the most satisfactory available transparent yellows for glaze and watercolor. *Cambodia*, whence it comes, derives its name from this product.

(tudi Hook f.) (*Hebradendron cambogoides* Grah., *Combogio gutta* L.) (Schwepe 1993, str. 390), pa tudi *G. hanburyi*. Bolj kot odvajalo, je *gumigut* znan kot rumen pigment. Nekoč je veljal kot najbolj zadovoljiv dosegljiv transparenten rumen pigment za akvarelne tehnike. Kitajci so ga uporabljali že v 13. stoletju. V Evropo so *gumigut* prinesli najverjetneje ob koncu 16. stol. Žal ni preveč obstojen na soncu. Nekoliko bolj je obstojen na difuzni svetlobi. Danes ga imitiramo oz. nadomeščamo z bolj obstojnim kadmijevim rumenim (kadmijev sulfid) ali sintetskim organskim pigmentom arilidnim rumenim - enim prvih azo pigmentov. Ta pigment ustvarja briljantne učinke, ki so povsem drugačni od bolj zlatih odtenkov aureolina (=) kobaltovega rumenega (kobaltov kalijev nitrit) (Mayer 1991). Čeprav gre tukaj za povsem sintetske pigmente, umetniki za značilen odtenek še vedno uporabljajo ime (v različnih jezikih) *gamboge* hue, nuance *gomme-gute*, tona *de gutagamba*, *gomma gutta* (imit.) in pri nas *gumigut* (slika).

Slika 1. Nalepki z akvarelnih barv Fragonard in Winsor & Newton Cotman.

Les nekaterih vrst iz rodu *Garcinia* se prodaja pod imenom kandis. Drevesa

imajo svetlordečerjavo beljavo in rumeno ali temnordečerjavo črnjavo. Po Malajskih sortirnih pravilih (Malaysian Grading Rules) je njegova gostota (12 med 690 in 1120 kg/m³). Les je zelo odporen proti škodljivcem in se uporablja za pilote, ograje in mostove.

Reference

- Bertelsmann 1994. Herkunftswörterbuch. Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, itd.
- Mayer, R. 1991. Collins dictionary of art terms & techniques, 2. izd. Harper Collins Publishers, Glasgow.
- Schwepe, H. 1993. Handbuch der Naturfarbstoffe. Ecomed, Landberg/-Lech.
- Skeat, W.W. 1995. The concise dictionary of english etymology. Wordsworth Reference.
- Wahrig, G. 1974. Deutsches Wörterbuch. Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, itd.

UDK: 630*176.1 (Guttiferae):801.311

Strokovni članek (Professional Paper)

Garcinia - drevesni rod, ki je botroval poimenovanju Kambodže

Garcinia - tree genus which played a role in the naming of Cambodia

Niko Torelli *

Izleček

Gumigut, angl. gamboge, je strjena rumena, krhka gumska smola iz skorje nekaterih tropskih dreves iz rodu *Garcinia* (Guttiferae/krčničevke) iz jugovzhodne Azije. Nekoč se je uporabljala v obliki prahu kot eden najbolj zadovoljivih dosegljivih prosojnih rumenih pigmentov za prekrivanje in akvarel. Angleško ime gamboge je popačenka za *Cambodia*, slov. Kambodža, od koder je prihajala.

Morda se še niste pozabili, kako presenetljivo je dobila svoje ime Brazilija (Torelli, N. Les 50, 3/1998, str 55). Vendar Brazilija ni edina država, ki je dobila ime po drevesu. Tudi Kambodža je dobila svoje ime po drevesu, bolj drevesnemu rodu *Garcinia*. Njegovih pribl. 200 vrst je doma v tropski jugovzhodni Aziji, med drugim tudi na Tajskem, v Laosu, v Vietnamu in seveda v Kambodži. Rod sodi v družino krčničevk (Guttiferae). Mleček, ki se cedi iz zarežane skorje lovijo v bambusne cevi, kjer se strdi v gumsko smolo. Angleški izraz zanjo je *gamboge* in prihaja iz imena *Cambodia* (Skeat 1995) Od tod ime Kambodža oz. angleško *Cambodia*. Nemško ime *Gummigutt* in naš gumigut, kot tudi izrazi v drugih jezikih (glej spodaj) izvirajo iz malajske besede getah "rastlinski sok, drevesna smola" (Wahrig 1974) ali "lepljiv rastlinski sok" (Bertelsmann 1994). Iste izvora je tudi gutaperča - posušen, kavčuku podoben mleček nekaterih deves, npr. vrste *Palaquium gutta*, prav tako iz tropske Azije. Pertja je staro ime za otok Sumatro, torej "sok s Sumatre (Bertelsmann 1994). Že spet "rastlinsko" ime za pomembno deželo!

Gamboge, nem. Gummigutt ali slovensko gumigut je izcedek (cedek) predvsem vrste *Garcinia morella* Desr. (tudi Hook f.) (*Hebradendron cambogoides* Grah., *Combogio gutta* L.) (Schwepe 1993, str. 390), pa tudi *G. hanburyi*. Bolj kot odvajalo, je gumigut znan kot rumen pigment. Nekoč je veljal kot najbolj zadovoljiv dosegljiv transparenten rumen pigment za akvarelne tehnike. Kitajci so ga uporabljali že v 13. stoletju. V Evropo so gumigut prinesli najverjetneje ob koncu 16. stol. Žal ni preveč obstojen na soncu. Nekoč bolj je obstojen na difuzni svetlobi. Danes ga imitiramo oz. nadomeščamo z bolj obstojnim kadmijevim rumenim (kadmijev sulfid) ali sintetskim organskim pigmentom arilidnim rumenim - enim prvih azo pigmentov. Ta pigment ustvarja briljantne učinke, ki so povsem drugačni od bolj zlatih otenkov aureolina (=) kobaltovega rumenega (kobaltov kalijev nitrit) (Mayer 1991). Čeprav gre tukaj za povsem sintetske pigmente, umetniki za značilen odtenek še vedno uporabljajo ime (v različnih jezikih) *gamboge hue*, *nuance gomme-gutte*, *tono de gutagamba*, *gomma gutta* (imit.) in pri nas gumigut (slika).

Les nekaterih vrst iz rodu *Garcinia* se prodaja pod imenom kandis. Drevesa imajo svetlordečerjavo beljavo in rumeno ali temnordečerjavo črnjavo. Po

Abstract

Gamboge, a corruption of Cambodia (germ. Gummigutt, slov. gumigut), is solidified yellow brittle gum resin obtained from bark of certain tropical trees of the genus Garcinia (Guttiferae) native to southeast Asia. Formerly gamboge has been used in powdered form as one of the most satisfactory available transparent yellows for glaze and watercolor. Cambodia, whence it comes, derives its name from this product.

Slika 1. Nalepki z akvarelnih barv Fragonard in Winsor & Newton Cotman.

Malajskih sortirnih pravilih (Malaysian Grading Rules) je njegova gostota ρ_1 med 690 in 1.120 kg/m³. Les je zelo odporen proti škodljivcem in se uporablja za pilote, ograje in mostove.

Reference

1. Bertelsmann 1994. Herkunftswörterbuch. Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, itd.
2. Mayer, R. 1991. Collins dictionary of art terms & techniques, 2. izd. Harper Collins Publishers, Glasgow.
3. Schwepe, H. 1993. Handbuch der Naturfarbstoffe. Ecomed, Landberg/Lech.
4. Skeat, W.W. 1995. The concise dictionary of english etymology. Wordsworth Reference.
5. Wahrig, G. 1974. Deutsches Wörterbuch. Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, itd.

* prof. dr. dr. h.c., Gozdarski inštitut Slovenije, 1000 Ljubljana, Večna pot 1